

Почитувани претставници на граѓанските организации,

Ви благодариме на интересот за учество на Повикот до граѓанскиот сектор за придонес во подготвувањето на Програмата за работа на Владата на Република Македонија за 2019 година. Пополнетиот образец (заедно со прилозите, доколку ги има) доставете го до Одделението за соработка со невладини организации на Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија, бул.Илинден бр.2, 1000 Скопје, до 14.9.2018 година. Со доставување на образецот потврдувате дека се согласувате вашата иницијатива да биде објавена на веб-страницата www.nvosorabotka.gov.mk.

Општи податоци за здружението / фондацијата

Република Македонија
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
СКОПЈЕ

Примено:	17-09-2018		
Орг.Един.	Број:	Прилог:	Вредност:
43-	8704	/	1

Име на здружението/фонацијата: Коалиција МАРГИНИ Скопје

ЕМБС (матичен број на правниот субјект според податоците во Централен регистар): 6682383

Седиште и адреса (улица, број, општина): Франклин Рузвелт 8-1/7, 1000 Скопје

Застапник: Ирена Цветковиќ, Извршна директорка

Веб страница: www.coalition.org.mk

Електронска пошта (e-mail): irena.cvetkovik@gmail.com

Телефонски број за контакт: 02/ 3214 - 269

Лице за контакт: Славчо Димитров, Програмски координатор

**Предлог- иницијатива
за годишна Програма за работа на Владата на Република Македонија
за 2019 година**

Наслов на иницијативата: Подготовка и усвојување на Закон за правно признавање на родот

Стратешки приоритет: (придонес - поврзаност со определен стратешки приоритет на Владата на Република Македонија)

Јакнење на владеењето на правото, преку непристрасно и недискриминирачко спроведување на законите, изградба на независни институции и функционален систем на локална самоуправа

Приоритетна цел: (придонес - поврзаност со определена стратешка цел на Владата на Република Македонија)

- Унапредување на родовата еднаквост во сите области од општественото живеење и вклучување на родовата перспектива во креирањето на политиките и буџетите;
- Воведување на концептот на еднаквост и недискриминација во сите области на општественото живеење, а особено во областа на образованието, здравството, социјалната заштита, работните односи и правосудството;
- Јакнење на владеењето на правото преку непристрасно и недискриминирачко спроведување на законите, и
- Унапредување на човековите права и создавање институционални капацитети за нивна ефикасна заштита.

НППА (поврзаност со пристапни партнерства како и соодветна идентификација на поглавје и подрачје)

Поглавје 23 од предпристапните преговори со Европската унија, во областа за човекови права и недискриминација.

Образложение: (Краток опис на иницијативата: причини за предлагање, предмет на уредување доколку се работи за закон или подзаконски акт и надлежен орган на државната управа)

Родовиот идентитет е најфундаменталниот апсепт на приватниот живот на поединецот. Правното признавање на родот е процес во кој поединецот може да ја промени ознаката за пол во матичната евиденција и на тој начин државата да го признае неговиот вистински род. Правото на транс луѓето да добијат документи што ќе го рефлектира неговиот родов идентитет е клучно за тие да можат да функционираат соодветно во општеството и да бидат заштитетни од низа повреди на човековите права, вклучувајќи ја дискриминацијата при вработувањето, физичките и вербални напади и пристапот до добра и услуги.

Во Европа и светот постојат различни модели на регулирање на постапката за промена на документите за транс луѓето. Во Европа во 37 земји имаат законски одредби со кои се регулира правното признавање на родот. Трендот на поедноставување на постапката за правно признавање на родот е видлив и на национално ниво кај одредени држави во кои се напушта практиката на задолжителна стерилизација и/или други медицински предуслови. Ирска, Данска, Малта и Норвешка веќе презедоа чекори во овој правец. Во таа смисла е и пресудата на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) против Турција (*Y.Y. v. Turkey*) во која судот го призна трендот на европскиот континент со кој се укинува барањето за неплодност како услов за правно признавање на родот.

Европската конвенција за човекови права и слободи (ЕКЧП) во членот 14 не го содржи експлицитно родовиот идентитет како основа за заштита од дискриминација, но со пресудата против Грузија од 2015 година ЕСЧП утврди дека родовиот идентитет претставува основа за дискриминација.

Националното законодавство во Република Македонија не го спомнува родовиот идентитет ниту во една одредба (со исклучок на новиот предлог Закон за спречување и заштита од дискриминација), оставајќи ги транс луѓето во несигурна положба за нивниот правен статус и без доволна правна заштита од специфични форми на дискриминација и злоупотреби. Според информациите на релевантните европски организации за правата на ЛГБТИ луѓето, Македонија е една од десетте земји во Советот на Европа во која правното признавање на родот не е достапно (покрај Албанија, Андора, Ерменија, Кипар, Грузија, Лихтенштајн, Монако, Сан Марино и Србија).

Сепак во Република Македонија постојат закони што транс луѓето можат да ги користат за делумно усогласување на податоците во матичната евиденција со својот родов идентитет.

Законот за единствен матичен број предвидува дека секој жител на Македонија е носител на единствен број (ЕМБГ), кој е негова/нејзина лична ознака, која во себе содржи повеќе податоци, вклучувајќи го податокот за полот. Не постои јасна постапка за промена на ЕМБГ, дури и во случај кога е спроведена операција за промена на полот.

Според Законот за лични карти, личната карта покрај другите податоци содржи и информација за името, ознаката за полот и ембг кој во себе исто така го содржи податокот за полот. Со членот 8 од овој закон дозволено е издавање на нова лична карта со промена на податоци само доколку е променето името или адресата на живеење на лицето што ја поседува, но не постои јасна процедура за промена на пол или матичен број.

Според Законот за патната исправа, пасошот покрај други податоци, содржи ознака за полот како и за матичниот број на граѓанинот. Нова патна исправа ќе се издаде во случај на промена на името и презимето, датумот на раѓање, полот и матичниот број. Сепак од одредбите на законот не е јасно на кој начин може да се промени ознаката на полот и матичниот број.

Законот за матична евиденција го регулира запишувањето на податоците, водењето на матичните книги, како и промената, односно исправката на податоците запишани во матичните книги. И во овој закон не постои јасна постапка за промена на ознаката за полот и за матичниот број, дури и во случај кога е спроведена операција за промена на полот.

Имено, се наметнува критериумот за спроведување на медицинска промена на полот како услов за одобрување на промената за ознаката за пол, што транс луѓето го сметаат за нехумано постапување кон нивниот интегритет. Особено, од причина што честопати тие не се во можност да извршат медицинска промена на полот заради финансиски или други причини. А, најмногу страдаат оние што веќе започнале со медицинската промена а сеуште поседуваат документи за лична идентификација кои не го одразуваат нивниот атуелен изглед, родов идентитет и родово изразување. Наметнувањето критериум за спроведување на медицинска промена на полот како услов за одобрување на промената на ознаката за пол е спротивно на правото на физички и телесен интегритет на транс луѓето. Имено, присилувањето на стерилизацијата на транс луѓето за да се стекнат со право на правно признавање на родот, според Специјалниот известувач за правото на заштита од тортура, друго сурово и нехумано или деградирачко постапување или казнување, предизвикува неоправдано страдање кај транс луѓето, кое го достигнува нивото на нехумано постапување.

Во услови на ваква законска рамка, само три лица успеаја да изврши целосна промена на податоците што го одразуваат неговиот родов идентитет во матичната евиденција. Практиката покажува дека транс луѓето не наидуваат на поголеми пречки во промената на името и презимето, па дури и Министерството за внатрешни работи во образложението на одлуката наведува дека промената на името е направена заради усогласување на родовиот идентитет на подносителот на барањето. Проблемот настанува кога транс луѓето бараат промена на ознаката за пол во матичната евиденција. Како резултат на правната недореченост во постојните закони, во пет различни случаи, водени во ист период, Управата за водење на матичната евиденција донела различни одлуки, во кои различно го применила Законот за матичната евиденција. Така, во еден случај Управата за водење на матичните книги дозволила промена на ознаката за пол, а во друг случај, во кој транс лице е во идентична положба како и она на кое му е одобрено, е одбиено со образложение дека не приложил медицинска документација со која потврдува дека е извршена медицинска промена на полот. Во други два случаи, кога транс луѓе извршиле медицинска промена на полот, не им е дозволена промена на ознаката за пол, со образложение дека управата не е надлежна да постапува во вакви случаи, односно дека во Република Македонија не постои закон врз основа на кој може да се одобри промената. Со ваквото (не)постапување на надлежната институција се создава правна несигурност кај транс луѓето и се повредува принципот на владеење на правото, со што дополнително се влијае на повредата на нивните права.

Недостигот на јасна правна рамка за правно признавање на родот ги остава транс луѓето во лимбо-состојба, во која не постои усогласеност на родовиот идентитет, родовото изразување, физичкиот изглед и податоците во документите за лична идентификација. Поради ова, **неопходно е да се отпочне со процес за подготовка на**

текст на закон кој ќе го регулира прашањето и ќе им се овозможи на транс луѓето да го остварат своето право на промена на полот во матичната евиденција.

- Законската рамка за правно признавање на родот треба да обезбеди правила за имплементација, врз кои транс луѓето ќе можат да го променат името, ознаката за пол и матичниот број, со јасни, целосни и недвосмислени упатства за текот и должината на постапката, како и утврдување на надлежните институции што се овластени да ја водат постапката.
- Државата треба да воспостави брза, транспарентна и лесно пристапна постапка за правно признавање на родот, во која транс луѓето ќе можат да го променат името, ознаката за пол и матичниот број во матичната евиденција врз основа на нивното самоопределување, независно од нивната возраст, здравствениот или брачниот статус.
- Брачниот статус на транс луѓето не треба да биде пречка за остварување на правото на правно признавање на родот.
- Законската рамка за правно признавање на родот не треба да наметнува обврска транс луѓето да извршат одредена медицинска интервенција како критериум за да можат да го остварат правото (под медицинска интервенција се подразбира дијагностицирање, хормонска терапија, хируршки зафат или стерилизација).
- Административната постапка за признавање на родот мора да биде целосно одвоена од медицинските процеси. Во транс заедницата постои голема разноликост и наметнувањето униформни медицински услови за луѓе со различни можности и потреби од медицински интервенции би било непочитување на нивниот личен и телесен интегритет. Во исто време, и светските трендови се движат во правец на демедиализација на овој процес, затоа што се работи за административна процедура во која себеодредувањето има примарна улога.
- При подготовката на законската рамка најдобриот интерес на децата треба да биде примарен критериум врз основа на кој ќе се регулира пристапот до правното признавање на родот за луѓето под 18-годишна возраст. При правното признавање на родот кај децата треба да се земе предвид желбата и потребата на детето, во согласност со нивната возраст и зрелост.
- Државата треба да осигури дека никој нема да биде подложен на непотребна медицинска интервенција или хируршки зафат по раѓањето или за време на детството, и ќе го гарантира телесниот интегритет, автономија и самоопределувањето на сите луѓе независно на возраста.

- Државата треба да ја земе предвид можноста за правно регулирање на луѓето што не се идентификуваат во двата пола, односно воведување на ознака за трет пол.
- Надлежните институции треба директно и во што е можно поголема мера и на посеопфатен начин да ги вклучи транс луѓето во процесот на донесување на законот, кој ќе ги рефлектира нивните потреби и ќе ги штити нивните права.

Со цел остварување на ова предлог законско решение треба да се задолжи Министерството за труд и социјална политика да формира работна група составена од релевантни Владини институции и претставници од релевантни граѓански организации кои работат на прашањата на ЛГБТИ и недискриминација, кои ќе работат на предлог законско решение, а во насока на обезбедување на еднаков пристап на трансродовите лица во Република Македонија до основните права.

Очекувани влијанија: (Кои се очекуваните влијанија од предлог-иницијативата)

Со усвојувањето на Законот ќе им се овозможи на трансродовите лица брза и ефективна промена на документите за лична идентификација согласно нивното самоопределување, а со истотот ќе им се олесни пристапот до различни институции и користење на услуги во различни сектори и домени на секојдневното живеење. Ваквото законско решение ќе ја гарантира заштитата на трансродовите лица од дискриминација, и ќе помогне во намалувањето на секојдневните агонии и проблеми со кои се соочуваат овие лица, а кои произлегуваат од нехуманиот, деградирачки и дискриминаторски однос со кој се соочуваат како резултат на неусогласеноста помеѓу нивното родово изразување, родов идентитет и податоците во документите за лична идентификација. Ваквото законско решение, од друга страна, ќе им покаже на трансродовите лица дека државата ги третира еднакво како и сите останати граѓани, како и дека стои зад заштита на нивните основни човекови права и човечко достоинство. Конечно, со усвојувањето на ова законско решение Македонија како држава ја има можноста да биде земја лидер во Регионот, со што би поставила пример пред соседните земји, и недвосмислено би ги потврдила своите заложби за почитување на човековите права и еднаквоста на сите свои граѓани, согласно одредбите на сите релевантни меѓународни институции во кои државата е веќе членка, како Советот на Европа, и кон кои аспираме да станеме членки, како Европската унија.

Финансиски импликации: (Дали предлог-иницијативата предизвикува финансиски импликации? Ако има, дали потребните средства се обезбедени и од кои извори?)

Предлог иницијативата не предизвикува посебни финансиски импликации. Единствените можни финансиски импликации се однесуваат на експертите кои би работеле на изготвка на предлог законско решение, што како финансиска

импликација може да ја покрие Коалицијата МАРГИНИ, како дел од голем меѓународен проект поддржан од Европската комисија.

Прилози (со наведување на авторот на документот):

- Бошкова Наташа и Раиден Игор. 2017. *Анализа на позитивни практики за правно признавање на родот*. Скопје: Коалиција СЗПМЗ
- Димитров Славчо. 2018. *Трансродовото искуство: идентитети, тела, насилство и социјализација*. Скопје: Коалиција МАРГИНИ.

14. 09. 2018 година

М.П.

Потпис на застапникот
